

more le poduk ljudstva pravo zadeti. — Deželni glavari pl. Wurzbach o tej zadevi ni teh misli; trgatev v nepravem času je gotova škoda gospodarju samemu in deželi; naposled nasvetuje, naj se glavnemu odboru dá nálog, da pregleda postavo od 1860. leta in poroča prihodnjemu občnemu zboru: ali naj v veljavo stopi ta postava ali se kakorkoli predrugači. — Dr. Orel je za to, da se c. kr. deželna vlada naprosi, da vresniči 1860. leta oklicano postavo. — Dr. Bleiweis nasprotuje govoru viteza Gutmansthalu ter kaže na vinske kraje ob Renu (Rhein), kjer pridelujejo izvrstna vina, kjer so vinorejci vrlo umni in vendar imajo sila ostre postave o trgatvi; kako da bi tedaj pri nas samo poduk zadostoval! Dr. H. Costa omenja, da je nekdanj tudi v novomeškem okraji bila navada, da so vinorejci skupaj odločili dan trgatve. Gosp. Peter Kozler pripoveduje, da na Primorskem so okrajne gosposke sklicevale župane in ti so po dogovoru z najveljavnejšimi vinorejci odločili dan trgatve. C. kr. deželni predsednik gosp. pl. Conrad popisuje, kako je na Štajarskem in misli, da opravilstvo, ki jo po vinogradski postavi od 1860. leta imajo gorniki (Bergmeister), naj bi se izročilo županom. — Pri glasovanju je bil sprejet predlog Wurzbachov.

Prošnja podružnice v Ložu, da bi se hitrejši odtok vodi pred Golobino po globokejem in širjem jarku napravil in škodljive povodnji odvrnil, je bila c. kr. deželni vladi priporočena.

Prošnji podružnice Metliške, da bi se jej v zboru na ogled postavljeno predivo in dotično orodje na ogled poslalo, se bode zadostilo.

Nasvet podružnice Senožeske zaradi razdelitve ovác je bil dotičnemu odboru v prevdarek izročen.

Potem so prišli še nekateri nasvèti posamnih družbenikov na vrsto, o katerih govorimo drugi pot.

(Dalje prihodnjič.)

Kmet Jernej Pintar,

veliki sadjerejec in lep izgled drugim.

„Novice“ imajo od nekdanj častljivo navado, da zapisujejo v svoje predalčke rojake naše, ki so umrli, pa so za domovino si pridobili zasluge na kakošnem polji.

Naj v ta predalček vvrstijo tudi za sadjerejo velikozasluženega Jerneja Pintarja pri sv. Tomažu v selški fari — brata izvrstnega sadjerejca fajmoštra L. Pintarja, ter povedó svojim bralcem nekatere črtice iz življenja njegovega, ki se je le prehitro končalo letošnjo spomlad možú še le 50 let staremu.

Jernej je bil prvi tistih štirih Gorencev, ktere so njegovi sosede šaljivo „4 sadjerejske evangeliste“ imenovali zato, ker so sadjerejo po deželi učili z besedo in djanjem. Ko je umrl, zapustil je nad 10.000 sadnih dreves, kajti poldrugi grunt je zasadil z drevesi in sadjerejo tako širil pri sv. Tomažu, da ima zdaj vsaka hiša svojo drevesnico. Pa tudi po družih vaséh je mnogim kmetom on drevesnice vredil in jih o tej reči podučeval. Drevesa je daleč okoli prodajal. Celó v lavantinsko dolino na Koroško jih je vozil. Selska dolina, Poljane, Bohinj, polje med Loko, Tržičem, Kamnikom in Ljubljano ima veliko veliko njegovih žlahnih dreves. Posebno rad je nove sorte iz drevesnice fajmoštra Pintarja zarezal in razširjal. Ker je sina izredil, kateri je prav pridno grunt obdeloval, to je že kakih 5 let, in Jernej skoraj nič družega delal, kakor samo sadjerejske reči in z nepopisljivim veseljem. Pozimi je hodil sèm ter tjà in drevesca prodajal, jeseni in spomladi jih je sadil in cepil. Na tisoče je on sam ljudém dreves zasadil,

kajti to je najrajši sam storil, da so drevesa bolj gotovo rastla. Več let sem je Jernej vsako spomlad sebi in drugim s pomočjo svojih dveh sinov in zeta svojega po 20.000 drevesec požlahnil; to se je godilo po svetoduharskih, loških in drugih drevesnicah. Pred kakimi petimi leti spomladi je s svojo roko 10.000 divjakov pocepil, sebi 6000, gosp. Grbcu, županu v Loki, pa 4000. Tudi Martanovo drevesnico v Medvodah je on vredil, kjer je letošnjo spomlad za žolčno mrzlico zbolel in žalibog! 19. majnika umrl. Jernej po vsem tem zasluži, da se njegovo imé, čeravno je bil preprost kmetič, ohrani zaznamcem našim. Jernej je zmiraj, koder je hodil, lepo sadje zapazoval in nikamur mu ni bilo spomlad predaleč po cepiče. On je precepil sebi in drugim veliko starih dreves, ki so bila za nič. Stare veje je požagal, potlej čez leto pa nove mladike z nakladom gosto pocepil. Taka drevesca že tretje leto rodé. Veliko zanikernih dreves bi si ljudjé tako lahko prav hitro zboljšali! Da-siravno Jernej ni znal ne pisati ne brati, vendar je vedel veliko reči, ktere so „Novice“ naznanile, in jih je rad poskušal. Tudi se je vsake ljubljanske sadne razstave vdeležil; na vsaki se je videlo obilo njegovega sadja; imel je dve svetinji. Vsake razstave je šel gledat in je potem iskal cepičev lepega sadja daleč okrog. Tudi ta misel ga je zmiraj navdajala, da bo šel spomladi z žlahnimi cepiči v torbi okrog po vsem Slovenskem grajščinam, farovžem in kmetom sadnih dreves cepit. Pa čas mu ni nikdar tega dopustil. Morda izpelje kdo drugi to misel? Ko je izvedel, da misli kmetijska družba popotne učitelje sadjerejske okrog pošiljati, ga je to tako veselilo, da je rekel: „jaz bi pa šel koj pomagat takim učiteljem“.

Sadjereja pa mu tudi ni bila prazno delo, temuč mu je, posebno zadnji dve leti, lepe denarce nesla. Leta 1869. je skoraj za 505 gold. drevesec prodal. Ali ni to za revnega kmeta lep dohodek? Njegovih lepih in žlahnih drevesec se dobí po ceni na tisoč pri njegovemu sinu Petru, pri sv. Tomažu blizo Loke.

Še naj povem, da je z Jernejem tudi umrlo veliko narodnega blagá. On je vedel toliko storij, da bi jih en teden vseh ne bil povedal; rad jih je in pre-rad ljudem pripovedoval. Tista „o ribčevem sinu“ bila je iz njegovih ust; zapisana je v „Sloveniji“. Pripovedovati pa je znal tako izvrstno in mično, da se ga ljudjé niso z lepo naveličali poslušati.

Politične stvari.

Avstrija in poročta njenega obstanka.

Pod tem naslovom je v nemškem jeziku (Oesterreich und die Bürgschaften seines Bestandes) na Dunaji prišla od dr. Adolfa Fischhofa dolgo in željno pričakovana knjiga na svetlo. Kolike važnosti so te bukve, priča jim je to, da vsi časniki od konca do kraja pretresajo jih obširno in izpisujejo iz njih tehtnejše stvari.

Imé Fischhofovo je na glasu že od leta 1848., in že samo to, da je knjiga njegova, obrnilo bi bilo veliko pozornost vseh politikov na to, kaj on pravi. Tem več pomembe pa je dandanes, ko ravno kljenka ministerstvu, ki je dve leti na čelu vlade, in pa ustavi decemberski, ki je po njem se rodila na svet.

Kdo pa je vendar ta Fischhof, da je tako na glasu? — bode vprašal marsikter naših bralcev, kteremu politikovanje ni ravno vsakdanji kruh. Fischhof je po rodu Nmec, po veri jud, po stanu dohtar zdravilstva, in kot zeló čislán zdravnik je tudi bogat mož. Leta 1848., ko je Avstrija rešena bila verig absolutizma, bil je državni poslanec v prvem državnem zboru; ker je zastavo svobode visoko nosel, dolžili so ga mno-

zih političnih hudodelstev, pa naposled so spoznali, da se ni ničesar ukrivičil.

Tak je mož, kateri je spisal to knjigo, ktera odkritosrčno, temeljito in mirno dokazuje, da Avstrija stoji na propadu, in da jo rešiti more le federalistična ustava na podlagi ravnopravnosti vseh narodov.

Da je taka tehtna beseda prav kot bomba padla med nemškutarje avstrijske, nenemškim narodom in poštenim Nemcem pa, čeravno celó vsaki besedi ne pri-trjajo, je zvezda danica, lahko se razume sabo ob sebi. Zato ni čuda, da nemškutarski časniki in njih privrženci njegove nasvete imenujejo „sanjarije“, časniki pa in možaki, ki so pravega avstrijskega duhá, jo pozdravljajo kot edino zdravilo na smrt bolne Avstrije. Nobeden pa, bodi-si kakoršne koli stranke, ne upa se dotakniti njegovega poštenja, kajti Fischhof je neodvisen mož in živí brez častílakomnosti samo svojemu zdravniškemu poklicu.

Ker pa je Nemeec z dušo in telesom in ker nemški narod tudi v tej knjigi povzdiguje nad vse, a vendar Nemcem brez ovinkov v obraz pravi: „vi ste grešili, vi ste s svojim gospodstvom čez vse druge narode krivi nesreče Avstrije“, — in ker je po veri jud in ker ravno v judovskih rokah je skor vse dunajsko merodajno časnikarstvo, ktero bi rado v žlici vode potopilo vse pravice družih narodov, prav zato je ta knjiga res bomba, ki je počila med nemškutarstvo in hebrejstvo, — zato krščeni in nekrščeni „judje“, to je, nemškutarji na Dunaji in zunaj Dunaja obirajo njegovo knjigo, češ: „to je vse nič!“ Vsak drug pa, ki ima srce za pravico in za Avstrijo, pa se raduje o tej knjigi, ker vsacemu njih iz srca govori, in zato se bode odmevala v milijonih in milijonih avstrijskih srcih.

Dr. Fischhof, zdravnik po svojem poklicu, tudi v tej knjigi prav po zdravniško preiskuje Avstrijo. Pred vsem ogleduje njen organizem, dele (narode), iz katerih obstojí, njihovo stvarbo, zvezo in pomen, potem sredstva, po katerih živí, vzroke, zarad katerih organizem boleha, in kako se dá odpraviti to, kar dela bolezen. da se život iznova okreva, zadobí popolno zdravje in moč.

„Uboga Avstrija — pravi — kako hudo so te zadéle pomote onih, ki jim je v rokah bila osoda tvoja! Dvajset let ni noben minister položil krmila z rok, da ne bi bilo škode trpelo njegovo ime in pa blagor Avstrije!“

Knjiga Fischhof-ova začinja s pregledom vseh avstrijskih narodov, da se potem more soditi, ali se ti narodi dajo vvrstiti v organizem Avstrije.

V prvi vrsti navaja Nemce, katerih je 6 milijonov in $\frac{9}{10}$ v Cislajtaciji; Fischhof jih imenuje jedro, okoli kterega so se vsi drugi narodi Avstrije kristalično vlegli, razdeluje jih pa v 4 vrste, to je take, ki so bolj ali manj Avstrijanci, ali bolj ali manj le Nemci, prijatelji ali nasprotniki Prusije. Nemci se nikakor ne morejo pritožiti, da jih premalo povzdiguje, vendar jim pa tudi odkritosrčno očita, da s svojim jezikom silo delajo drugim narodom. Kar vsak pameten človek trdi, to trdi tudi Fischhof, rekoč: V tujem jeziku moraš sicer narod podučevati, a s tujim jezikom omikati ga ne moreš; omika cvetè edino le na podlagi maternega jezika, ona se izcveta iz prirojenega genija vsacega naroda; ako mu znanstva njegova povekšate v tujem jeziku, ponižate mu njegov značaj in pokvečite mu njegov naroden duh; mar mislite, da iz pokvečenih (verkrüppelten) narodov bote stvarili krepko državo? Nikoli! Slovane ženete v naročje panslavizma (vseslovanstva).

Potem govori o Slovanh, katerih je največ v Avstriji, in razun Rusije, v nobeni državi toliko kot v Avstriji. Celo cesarstvo ima med 34 milijoni in pol,

okoli 16 milijonov Slovanov; v Cislajtaciji $6\frac{4}{10}$ milijonom Nemcem nasproti stoji $11\frac{1}{4}$ milijonov Slovanov; samo na Tirolskem, Vorarlberškem, Salcburškem in gornjem Avstrijskem ni nobenega Slovana, povsod drugje pa so, in sicer jih je v Galiciji, na Pemškem, Moravskem, Kranjskem, Istri, Goriškem in Gradiški, Tržaškem in v Dalmaciji več kakor vsacega družega naroda. In vendar so jih tlačili Nemci in Italijani, ker so raztreseni po cesarstvu in ločeni drug od družega, govore različna narečja, niso vsi ene vere itd. Da je večina Slovanov zaostala v omiki, tega večidel niso oni sami krivi. Zmagani po družih narodih so jim ti posilili svoje postave, v šolah in uradih svoj jezik, in ta sila tujega jezika je še huje pritiskala na nje kakor politična stiska, kajti vsiljeno gospodstvo poniža narod, vsiljeni jezik ga spači (demoralizira).

Po tem splošnem popisu prestopi Fischhof na popis posamesnih slovanskih narodov v Avstriji. O tem drugi pot.

Kako se dela z Avstrijo!

Že preveč britkega, žalibog! vidimo, kako se z Avstrijo godí, ako se ozremo po tako imenovani „Cislajtaciji“, al še huje napade mora trpeti v tako imenovani „Translajtaciji“ — pod gospodstvom barona Rauch-a, ki je zdaj ban hrvaški. Vsaka vlada ima svoje časnike, ki za njo delajo. Ne more se za zeló vzeti banu, da-si tudi on svoje vzdržuje; al da se je pod njim na vse kriplje delalo, da so iz Hrvaške zginili vsi časniki, ki so zvesto branili svetinje trojedne kraljevine in da je „Pozor“ preganjala vlada njegova še tudi takrat, ko je zapustil domovino in se preselil v Beč, — da zdaj preganja „Zatožnik-a“, ki se je vselil v Sisku, da bi mir imel pred silo magjaronsko, — to je hudodelstvo zoper svobodo tiska.

Nasproti pa pod krilom „svobodnega tiska“ magjaronskega izhajajo časniki na Hrvaškem, kateri dan na dan v blato gazijo slovansko narodno stranko in kar koli morejo črnijo in psujejo poštene narodnjake. Kako se pri vsem tem godí tudi Avstriji, naj kažejo nekteri posnetki iz 2. zvezka mesečnega časnika, ki v Zagrebu, tedaj pred očmi Rauchovimi, izhaja pod naslovom „Hrvatska“, in s takim napisom oskrunja čestito ime hrvaško. Čujte, dragi bralci, kako se v tem snopiču zagrebškega mesečnika popisujejo národna stranka, c. kr. graničini častniki in Avstrija, in potem sodite sami:

1. Stran 168.: „Kjer se ne krade, mori in pači, nego kjer se dela in drží pravice, ondi ni graničine osnove, ondi ni Avstrije“.

2. Na isti strani: „Upravna granice od 1807. leta, ktero je odobril celó Marmont, bila je prav za prav najboljša; Rusija pa, ki je manj despotična nego Avstrija, zavrgla je tudi to uredbo, ona Rusija, ki jej je lastna vsaka zloba, le vničevanje svojega národa ne.“

3. Na isti strani: „Vsak graničar ima nad seboj toliko cesarjev, kolikor je v Granici plačanih ljudi, in vsak tak cesar nedolžnega graničarja, češ, da se mu le poljubi, lahko spravi na vislice.“

4. Stran 169.: Na vse boljše in laže službe v Granici Avstrija postavlja svoj gnoj. Ta avstrijska zalega ima v Granici ono opravilo, ktero na provincijalnem Hrvaškem oskrbuje slavjansko-srbska zalega. To opravilo je: vohuniti, ovajati, pijančevati in strupiti družinski mir in zakonsko zvestobo, podkupovati, širiti krivico in vso nesrečo, in begati in zapeljevati nevedno ljudstvo. Kakor s poštenimi ljudmi na provincijalnem Hrvatskem delajo Slavjano-Srbi (národna stranka), tako z boljšimi graničari ravnajo njihovi slavjano-srbski bratje, avstrijska zalega“.

čajnost zahteva. Da se to zgodi, je treba, da se v domačem jeziku pišejo pisma. To vidimo tudi pri drugih narodih, in ne bilo bi razumeti, zakaj bi ravno pri nas bila izjemka, ktere na celem svetu ni! Tako uradujejo na Nemškem nemško, na Francoskem ali Laškem francosko ali laško, na Magjarskem magjarsko. Meni je iz djanskega življenja znano, da večkrat zmotki pridejo po tem, če človek pové svoje misli v jeziku, kateri mu ne teče prav gladko. To vem jaz iz kazenskega postopanja, v katerem je ena beseda ali več besedi kaznjivih, in zgodilo se je, da, čeravno obstoji §. 123. še zdaj veljavnega kazenskega reda, da celó kaznjive besede, ker so bile razžaljive besede, niso zapisane bile, in vendar ni izrečeno bilo, da bi tako postopanje neveljavno bilo. Sicer opomnim na to reč, ktera je sploh znana, da ta postava, ki izrečno zahteva, kako se imajo kazenski zapisniki pisati, bila je leta 1861. po skrivni naredbi, ki je došla sodnijam, žalibog, opuščena, in dotična izreka, v kateri se je to grajalo v državnem zboru, bila je od več državnih poslancev, in med tistimi tudi od g. dr. Waserja podpisana, da je sodnijam došla skrivna naredba, da teh postav ni treba v tem smislu izvrševati. (Čujte! res je, čujte!) Tedaj mislim, da si narod ne more drugače pomagati, kakor da se enkrat za vselej ostro strogo zapové: tako je postava, ona se mora spolnovati, drugače se nikdar ne izkopamo iz te meteža, v katerem smo sedaj!

Poglejmo domače pravde, kedar gré za premoženje, kako se godí, če ni uradnik popolnoma zmožen jezika. Med drugimi rečmi naj povem samo dva izgleda. Meni je znana tožba za 200 gold. odškodovanja za hrastova bruna. Advokat, kateri je tožbo imel, je prestavil „bruna“ s „Stämme“ (debla), in očuh, ki je bil tožen od pastrika, da je v hosti posekal „debla“ hrastova, je dobil od više sodnije prisego, kakor je po spisih res prav bilo. Se vé da je lahko prisegel, da ni on debla iz pastrske hoste vzel, ker je bil le bruna porabil. Tedaj je bila prva tožba popolnoma nepotrebna in veliki stroški v vodo vrženi, samo zarad tega, ker advokat, kateri je v prošnji za to službo bil le na papirji izkazal popolnoma zmožnost slovenskega jezika, ni razumel, kaj je bruno v nemškem jeziku. Z velikimi stroški se je potem tožba morala ponoviti.

Še ena druga se je primerila, ki kaže, da je navadnim uradnikom treba dobro znati jezik. Neki oče je umrl in imel je dva sina, ki sta imela materstvo po 148 fr., svoje premoženje pa je bil svoji drugi ženi dal zapisati. Ko je on umrl, hoče se njegova druga žena zopet možiti in varstvena oblastnija je po njegovi smrti zahtevala, da naj prostovoljno dá otrokoma zapisati, tako, da bodeta imela 200 gold. z materstvom, sicer bi jo zarad prikratbe dolžnega dela tožili. Ona se premisli, omoži se v drugo, in sklenjeno je bilo gledé na majhno in zadolženo premoženje otrokom zboljšati materstvo od 184 gold. do 200 gold., dati tedaj vsakemu fantu še 16 gold. S tem je bila ona zadovoljna in podkrižala je dotični protokol, in 7—8 let nihče ni vprašal za obresti. En sin pa na vojski umrje in pri dotični priliki razpisila se je pokazalo, da je on sam blizo 400 gold. premoženja zapisanega imel, in potem se je našlo, da vsled tistega protokola je prišlo v gruntne bukve vsakemu zapisanih še 200 gold. na račun očetstva, ktere ga ni bilo pri očetovi smrti, in tako je ostalo brez tega, kar so po materi imeli. Po preteku toliko let je vse njeno in njenega družega moža javkanje bilo zastonj, ker nista imela prič.

Iz tega se jasno vidi, kako je gledé na denarne stvari zmožnost jezika neobhodno potrebna, da ljudje škode ne trpé.

Meni so še druge okoliščine znane, kako se opo-

roke ali testamenti delajo, in mislim, da mi bode g. Kromer to potrdil. Če slovenski človek, ki nič nemškega jezika ne zná, oporoko dá spisati v nemškem jeziku in če so dotične priče veljavne in sploh vse oblike, kakor jih postava tirja, dopolnjene, po tem vendar ta oporoka ni kakor pismena, ampak le kakor ustmena oporoka veljavna, zato, ker oporočitelj ni razumel jezika. To je bilo vprašanje pri c. k. nadsodnji v Gradcu pri skušnji odvetniškega vajenca pred desetimi leti, in vsi tudi nemški izpraševalci so to vprašanje tako rešili, kakor sem zdaj povedal. Kaj pa je nasledek, če priče ustmene oporoke pomrjó, predno so bile zaslišane? Vsak lahko sprevidi, da v tujem jeziku pisana oporoka nima veljave. To sta le dva primerljeja; kajti veliko je še tacih reči, zakaj se ima oporoka v domačem jeziku pisati. Meni je znan človek v neki javni službi na Slovenskem, kateri je imel navado, da je čez slovenske oporoke in druge spise križ napravil in z besedami „unverständlich, daher unbrauchbar“ (nerazumljivo, tedaj za nič) to reč nazaj poslal. Drugi njegovi tovarši so po tem to stvar rešiti morali, katerim ni „unverständlich und unbrauchbar“ bila! (Velika veselost.)

Tudi moram povedati, da zdaj, ko še nimamo po poročilu deželne vlade kranjskih uradnikov vseh zmožnih domačega jezika, se menda tisti ne bodo več za naprej prestavljali v nemške kraje, ki so jezika našega popolnoma zmožni in pri nas izpraznjene službe takim oddajale, kateri domačega jezika niso zmožni; sploh pa se pričakuje resnična volja uresničiti ravnopravnost — edino podlago vsestranske sprave in sporazumljenja. Smo že tudi veliko takih uradnikov imeli, ki niso niti slovenskega niti nemškega jezika dobro znali; veliko je takih, ki domačega jezika ne znajo in se ga naučiti nočejo, kakor sem poprej primere iz dejanskega življenja navedel, dasiravno postava zahteva, da morajo pri vsaki kompetenciji skazati, ali so jezika zmožni ali ne.

Mislim, da slavna vlada bode lahko predložila to postavo v najviše potrdilo, da dobimo termin, do ktere mora enkrat vendar v prid dežele obveljati to, kar že stare, dozdej veljavne postave tirjajo. (Pohvala.)

Prečastiti gosp. deželni predsednik je tudi rekel, da tista ministerska naredba od leta 1862. celó dalje gré, kakor danes nasvetuje postava naša; ali una je le za stranke, ki samo slovenski znajo; vsak po tej naredbi lahko reče, jaz hočem nemški imeti ali jaz želim laški, ker pri nas navadno več jezikov znamo, in kdor se zanikernim uradnikom prikupiti želi, bode po njihovi želji zahteval zapisnike ne v domačem jeziku, in iz škodljive železne srajce ne pridemo nikoli. Da pa bi zdaj trebalo še kaj posebnega za prihodnjo dobo ustanoviti, to se je dokazalo, ker po 20 letih, kar je bilo uradnikom naročeno jezika naučiti se, se je tako malo storilo, akoravno imamo pripomočkov dovolj, da nam ne ostane nič družega kakor sila, in to silo naj izrečemo, če sklenemo postavo, kakor je predložena v prid naroda in njegovih služabnikov. (Živa pohvala.)

Postava za rabo slovenskega jezika v c. kr. uradnih je bila pri glasovanji z veliko večino sprejeta. —

In tako smo popisali delovanje kranjskega deželne zboru v poglobitnejših njegovih točkah, pustivši na stran vse drugo, o čemur so „Novice“ med zborovanjem poročale.

Politične stvari.

✓ Avstrija in poroštvo njenega obstanka.

(Dalje.)

V prvi vrsti avstrijskih Slovanov popisuje dr. Fišhof Čehe; na Pemskem, Moravskem, Šlezkem, Oger-

skem in družih kronovinah našteje jih skupaj blizo 6 milijonov in 530.000. O njih pravi, da noben narod v Avstriji ni bolji Avstrijan kakor česki; propad Avstrije bil bi pa tudi propad Čehov, kajti ločeni od družih Slovanov živé krog in krog obdani od Nemcev, v Nemčiji pa bi se sčasoma tako gotovo potopili kakor vsi Slovani, ki so stanovali ali še stanujejo v nemških pokrajinah. Čehi se radi stavijo na čelo avstrijskim Slovanom, so najhuji nasprotniki dvalizma, in hočejo enotni zastop cele avstrijske države v skupnem državnem zboru. Po pravici jih je hudo razžalil po Schmerlingovi februarški ustavi umetno skovani volilni red za deželni zbor, kajti Čehi, katerih na Pemskem so tri petine, na Moravskem pa tri četrtine, so po tem volilnem redu v deželnih zborih v manjšini! Ni čuda tedaj, ker vidijo po krivičnih potih nemško gospodstvo na čelu Cislajtanije, da so slovó dali deželnemu in državnemu zboru.

Poljakov našteva 2 milijona in 328.000 (v Galiciji sami jih je 2 milijona in 184.000); o njih pravi Fischhof, da jih zmirom le vodi ena ideja, ena želja: nekdanje samostojno poljsko kraljestvo. Oni so prijatelji dvalizma zato, ker od magjarskega in dunajskega državnega zbora za to svojo idejo več koristi pričakujejo kakor od državnega zbora dunajskega, v katerem bi Slovani večino imeli. Poljak je zmirom le Poljak, a ne Slovan.

Rusinov je okoli 3 milijone skupaj (v Galiciji sami jih je 2 milijona in 300.000). Rusini so bratje Poljakov, toda njihovi hudo sovražni bratje so; česar Poljak želi, noče Rusin, in kar Rusin hoče, noče Poljak. Rusini se po veri in narečji ločijo od Poljakov; od leta 1865. se Rusinom po vladi in Poljaci velika krivica godí; zato nekdanj najvernejši narod avstrijski oči obrača v Rusijo.

Slovencev našteva skupaj 1 milijon in 200.000, in sicer na Kranjskem 420.000, na Štajarskem 400.000 na Koroškem 100.000, na Primorskem 220.000, na Hrvaškem in Ogerskem 60.000. O Slovencih pravi Fischhof, da nimajo take zgodovinske preteklosti za seboj kakor Poljaki in Čehi, al srčno kažejo na svojo sijajno prihodnost; oni nimajo velikih preddedov, al nadjajo se slavnih unukov; po Nemcih in Italijanih mnogo trpijo; al čudovita osoda si je ravno Slovenca, tega drobnega sinčka matere Slave, izvolila, da kadaj svoje slovanske brate maščuje nad nemško silovitostjo. V deželnem zboru kranjskem — pravi Fischhof dalje — kjer so Slovenci v večini, posnemajo (?) *) svoje nemške izglede (prejšnjo nemško večino) z ono komično resnobo, ktera bila bi smešna, ako ne bi bila žalosten dokaz kratkovidnosti avstrijske notranje politike. Ta mladostna sila tega narodiča pa nas ne sme motiti, da ne bi videli važnosti njegove, kajti Slovenci so jedro našega primorja, kjer le ob bregovih bivajo Italijani; ako se pametno ž njimi ravná, so močna trdnjava proti lahonstvu, in vrh tega morejo kedaj Avstriji velika pomoč biti v ilirskem trijaku.

Italijanov je dandanes v Avstriji malo; le na jadranskem pobrežji in v južnem Tirolskem jih je skupaj 587.000, in sicer 55.000 v Dalmaciji, 184.000 v Istri, na Goriškem, Gradiški in Tržaškem, 348.000 pa na južnem Tirolskem. Lahoni (italijanissimi) avstrijski tedaj niso Avstriji več nevarni.

Rumunov je v Bukovini komaj 200.000, več pa jih je v Erdelji in južno-izhodnih županijah Ogerskega, namreč poltretji milijon. Magjari stiskajo Rumune tako, da še svojega zastopa nimajo. Ta magjarska napaka pa je kriva, da imajo Rumuni sočutje do svojih bratov,

ki v Vlahiji pod lastnim knezom vživajo svobodno gibanje. Ako bije kedaj ura nevarnosti, lahko se obrnejo Rumunci, naslonjeni na sobrate svoje v Vlahiji, zoper Avstrijo. (Kon. prih.)

Slovstvene stvari.

Vabilo v družbo sv. Mohora za l. 1870.

Približal se je zopet čas, da se prične nabira in vpisovanje udov za družbo sv. Mohorja. Družbin odbor tedaj vabi vse Slovence brez razločka stanu, spola in starosti, da pristopijo tudi za leto 1870. v prav obilnem številu; vsi dosedanji družniki naj družbi ostanejo zvesti in jim naj se pridruži po vseh slovenskih pokrajinah mnogo novih.

Letos je štela družba sv. Mohorja blizo 14.000 udov, ki so dobili vsak po 7 knjig za majhen donesek 1 gold. na leto; blizo 100.000 družbinih knjig je romalo letos med slovensko ljudstvo, da sejejo po raznih stranéh mile domovine seme lepih nauk in koristnih znanosti. Naj število udov tudi prihodnje leto tako veselo naraste, kakor se je množilo dozdej od leta do leta. Naj bi kmalu ne bilo slovenske vasi, v kateri ne bi imela družba vsaj nekaj družnikov!

Družbin odbor ponavlja zato že znano prošnjo in prosi ter prosi vse domorodce, posebno vse dekanjske in farne predstojnike, da se ne vtrudijo družbo sv. Mohora v novo svojim faranom priporočevati in da tudi prihodnje leto blagovoljno prevzamejo nabiro udov in razpošiljatev družbinih bukev.

Kolikor večje bode število udov, toliko več se bode moglo tudi za l. 1870. raznih knjig na svitlo dati. Za zdaj se dá na znanje, da prejmo družniki prihodnje leto: a) „Življenje svetnikov“, 5. snopič s podobami; b) povest: „Žalost in veselje“, spisal Andrejčekov Jože; c) „Domače in tuje živali“, 3. snopič (ptice); d) gospodarsko delo: „Poljedelstvo“, in „Koledarček“ za 1871. leto; tiskale se bodo omenjene knjige v 16. do 17.000 iztisih.

Pri oglaševanju naj se blagovoljno pomni to-le:

1. Nabira za prihodnje leto se sklene z zadnjim dnevom marca 1870. 2. Letnina za vsako osebo ali vstanova iznaša 1 gold.; dosmrtnina za posebne osebe, kakor tudi za farne in šolske bukvarnice (hiše ali cele družine se vprihodnje ne sprejemajo več za dosmrtno ude) 15 gold. na enkrat ali pa po 8 gold. dvakrat v teku enega leta. Na oglasila brez denarja se ne more ozir jemati. 3. Kdor prvič v družbo stopi, ta naj izrečno pové, da je nov družnik; imena naj se zapišejo razločno in sicer iz vsake fare zapored. Tudi dosmrtni udje naj se vsako leto vpišejo, da se njih imé pri tolikej množici ne spregleda. Lepo prosimo število udov in zadnjo pošto na čelu vpisovanjskih pol zaznamovati. Imena družnikov naj se pošiljajo z denarjem vred pod naslovom „Družba sv. Mohora“ v plačanih listih v Celovec vsaj do 1. aprila l. 1870. 4. Kdor izmed novih udov želi s knjigami prihodnjega leta prejeti tudi kak snopič doslej izdanega „Življenja svetnikov“ ali „Kristusovega življenja“, ta naj pošlje z letnino vred za vsak (1. 2. 3. in 4.) snopič „Življenja svetn.“ po 50 kr. za I. in II. snopič „Krist. življ.“ pa 40 kr. Kdor pa noče čakati nove razpošiljatve družbinih bukev: dobi vse te knjige po nekaj višej ceni tudi po knjigarnicah. — Prečastita duhovščina in tudi drugi domorodci! Vaša veljavna beseda in priporočba je največ pripomogla, da je družba sv. Mohora tako krepke korenine pognala med slovenskim ljudstvom. Vam naj bo priporočena tudi v prihodnje leto, ostanite jej tudi za naprej z besedo in djanjem krepki podpor-

*) Edine te vrstice bile bi dopisniku v „Slov. Nar.“ lahko pričale, da Fischhof Slovencev ni popisoval po pismih dr. Tomanovih. Vred.

6 funtov pasje trave ali glistnika (Knaulgras) in 12 funtov laške pahovke (ital. Raigras) — skupaj tedaj 48 funtov.

Za srednja, bolj peščena in ne presuha polja vzemi na en oral: 5 funtov štajarske detelje, 6 funtov rumene mermulike, 5 funtov bele detelje, 10 funtov turške detelje, 4 funte mačjega repa, 10 funtov više kostrebe (hoher Wiesenschwingel), 10 funtov pasje trave in 8 funtov laške pahovke, skupaj 58 funtov.

Za suha, pusta polja, zlasti če imajo veliko apnenika, na en oral vzemi 20 funtov turške detelje, 12 funtov rumene mermulike, 6 funtov bele detelje, 10 funtov više kostrebe, 10 funtov pasje trave, 6 funtov ovsenega lata (Haferschmiele) in 6 funtov tratnice (Rispengras) — skupaj 70 funtov.

Gospodarska novica.

* Živinska sol kakor sol za gnojenje na Francoskem je po novi postavi davka prosta. — In pri nas? — pri nas je še ne dobiš ne!

Besedica o popisovanju ljudstva in živine.

Po postavi od 29. sušca t. l. se ima v vsem cesarstvu šteti ljudstvo in domača živina (konji, osli in mule, goveda, ovce in koze, prešiči in čebele).

Da se na tanko izve število vsacega kraja, vsake dežele in cele države, morajo se vsi ljudje (otroci in stari, vseh stanov) popisati, popisati pa tudi živina domača.

Da pa je popis natančen, in da velja za leto 1870., mora se v vseh krajih in v vseh deželah dovršiti ob enem, zato je po poduku, ki ga ima zdaj že vsak hišni gospodar v rokah, ukazano, da ta popis se mora povsod narediti zadnji dan tega leta, to je, 31. decembra (grudna).

Kako se ima ta popis narediti, kaže poduk, ki ga je dobil vsak hišni gospodar, kateri je odgovoren zato, da se popis na tanko naredi tudi pri gostačih njegovih in sicer pri vseh ljudéh, kateri v njegovi hiši stanujejo 31. decembra, če tudi le mimogredé in po naključbi. Gostačem mora hišni gospodar že 29. dan t. m. izročiti naznanilnico in jim pomagati pri popisovanju.

Ker mora popis natančen biti (zakaj če ni natančen, nima številenje nobene vrednosti), bo imel ž njim hišni gospodar precej sitnega dela, pa tudi župani ga bojo imeli; al treba je se tej sitnosti podvreči, kajti kdor se popisu umakne, ali kaj neresničnega pové, ali kdor kaj zanemari, kar postava ukazuje, tega čaka kazen v denarjih od 1 do 20 gld., ali pa, če tega plačati ne more, zapor od 1 do 4 dni.

Slišali smo že, da se nekteri tega popisovanja bojé, češ, da pa iz tega pride spet nov davek.

Res je sicer, da ima ljudstvo po pravici strah pred novimi davki, ker že veliko let nismo sreče doživeli, da bi z davki nazaj šli, zmiraj gremo le naprej. Al pri tem popisu ne gré za davek, ampak le za pozvedbo, koliko nas je ljudi in koliko živine v celem cesarstvu in v vsaki deželi. Čudno bi bilo, da ne bi vedeli, koliko duš šteje naše cesarstvo, ker vemo, koliko jih šteje francoska, angleška, ruska in vsaka druga država. Čudno bi bilo, da bi ne vedeli, koliko duš ima kranjska, koliko štajarska, koroška, primorska dežela in tako naprej; ko bi tega ne vedeli, ne vedeli bi, koliko nas je Slovencev, koliko Lahov, Nemcev itd. Po celem svetu je tedaj starodavna navada, da od časa do časa — večidel od 10 do 10 let — se štejejo ljudje, pa šteje se tudi živina, kajti tudi to število je treba vedeti v mnogoterih zadevah.

Zadnji popis v našem cesarstvu je bil pred 12 leti — leta 1857.

Politične stvari.

Avstrija in poroštvo njenega obstanka.

(Konec.)

Ko je, kakor smo zadnjič povedali, dr. Fischhof popisal narode avstrijske, pride do tega, da Avstrija, zmes mnogovrstnih narodov mnogovrstnih dežel, ni enojna država tudi danes ne, kakor nikdar ni bila. Bach in Schmerling, možá stare šole, sta mislila Avstrijo krepčati s tem, da sta vse politično življenje v središče (na Dunaj) vlekla; kaj pa sta s tem dosegla, vidimo dandanes dosti očitno. Avstrija ni enôta; ona je, kakor Šuzelka pravi: „država več držav, prestol več prestolov, krona več kron“. Le v tem velikem smislu mora Avstrija močna biti, sicer hira in konec vzame.

Narodnost je klic in zahteva sedanjega stoletja; narodni duh giblje ves svet in tudi manjše narode, ki hočejo ravnopravni biti z večimi. Le narod v otročjih letih ali narod starikast pripušča, da se mu njegov jezik jemlje; narod pa v možatih letih se krepko drži svojega jezika, s katerim se je na svet rodil in raste, in s katerim tudi umreti hoče. — Neumno je, ako kdo trdi, da národno gibanje ovira napredek, in če bi prepira zarad jezika ne bilo, da bi urno napredovala omika. Ako bi to res bilo, tedaj bi tudi svet moral biti le ena velika planjava, in ne smelo bi biti nobenega morja, nobene gore itd. To, kar na videz deželo od dežele loči, veže ju le še bolj skupaj, da drug družemu daje, kar domá ne prideluje. Naj Nemci ne silijo svojega jezika drugim narodom in zlasti Slovanom ne, sicer jih silijo v panslavizem, v Rusijo.

V različnosti svojih narodov hranuje Avstrija svojo moč, a v tej različnosti je tudi njena slabost, ako ne dá vsacemu narodu popolnoma to, kar mu gré.

Da se Avstrija kot država narodov krepko osnuje, ne sme noben narod drugemu podložen biti, kajti nič ne žali naroda bolj kot tuje gospodstvo; naj tujec podložniku daje svobode na kupe, on ne mara za-njo, ker se mu „gospoda“ dela. Zato mora tudi država tako osnovana biti, da je vsak narod samostojen, in ker tako imenovana federativna (zvezna) ustava daje vsacemu narodu potrebno samostojnost, zato je taka ustava edino naravna v Avstriji.

Dr. Fischhof potem našteva imenitne možé, ki so že od leta 1809. se poganjali za tako sistemo, in med temi nahajamo celó tistega možá, kterege liberalci za svojega malika imajo, kedar cerkvene svetinje podira: dr. Mühlfelda; o tem pa molčijo kakor zid!

Po vsem tem primerja dr. Fischhof našo Avstrijo s Švajco; ona — pravi — je republikanska (ljudo-vladna) Avstrija v mali meri, Avstrija pa je monarhična (samovladna) Švajca v veliki meri. Švajca se je blizo takrat začela kakor Avstrija, le 25 let je razločka. Obé državi, ki boste kmalu 600 let stari, ste izrastli iz Nemčije in ste pozneje samostalne postali. V Avstriji ni samo en narod in ni samo ena dežela; obé ste zmes več narodov in več dežel, ki so se v teku časa deloma na mirni poti, deloma po vojnih pridobitvah združile, in ki so vkljub tej zvezi narodno zavest in deželno posebnost ohranile. V obeh državah so bile mnogokrat državnopravne homatije; tudi v Švajci, ki ima Nemce, Lahe in Francoze, so bili narodni razpori, tudi v Švajci so bili boji; kakor je Bachovo gospodarstvo stisnilo Avstrijo pod eno kopito, tako je Švajca morala nositi francoski jarem, dokler se ni leta

1803. ustanovila spet federativna ustava. Leta 1848. se je tudi v Švajci vnela prekucija, al sklical se je osnovni zbor, v katerem so preprosti mestjani in kmetje ustanovili sedanjo švicarsko ustavo, ki je tako izvrstna, da jej ni kmalu para, -- vse dežele in narodi z enakimi pravicami so v zvezo stopili, in srečna je zdaj ta država brez centralistične modrosti, brez stalne armade, skor brez dolgá; za vojaške stroške potrebuje celó malo! Le za nekatere zadeve ima skupno vlado, v vseh družih zadevah vlada 25 kantonov samostojno, vsak za-se. Ker se noben narod ne dotakne pravic drugega naroda, zato ni nobenega prepira med njimi; vsak ima, kar mu gré, in Bog ne daj, da bi ondi Nemeč svoj jezik in svojo kulturo silil drugim.

Dr. Fischhof stavi po vsem tem Švajco v izgled Avstriji in ko ometuje nekatere ugovore, pride do izreka, da pravi: državi (središču) naj se pustí gospodarstvo, deželam pa samosvojno vladstvo. To mora biti géslo avstrijskim državnikom.

Osem narodov je zastopanih v državnem zboru dunajskem (Nemci, Italijani, Rumuni, Poljaki, Rusini, Čehi, Slovenci in Srbi dalmatinski). Ravnopravnost bi zahtevala, da v vseh teh jezicah bi se v državnem zboru govorilo in postave delale; ker pa pri taki babilonski jezični zmešnjavi ne bi bilo zborovanje mogoče, zato je nemški jezik obveljal za govore in postavodajstvo; al ni obveljal po sili postavní, obveljal je le po sili okoliščin. Al pa v tej, da-siravno le moralični jezični sili, ni v nič devanja vseh družih narodov? Ali se ne čutijo razžaljeni zato, da njih zastopniki, stopivši v zborniško dvorano, kjer državljan najviše opravilstvo — opravilstvo postavodajstva — opravlja, morajo v predvorani popustiti jezik tistega naroda, ktereга oni zastopajo, in vse svoje misli in čutja obleči v obleko tujega jezika.

Ali bi tedaj po takem ne bilo bolje, po izgledu Švajce omejiti obravnave v središnjem zboru edino le na take zadeve, ktere so skupne vsem narodom in ki se v skupnem zboru najkoristnejše izgotoviti dajo? Ako se v taki skupščini govori nemški, se nihče ne bo razžaljenega čutil, kakor se ne čutijo razžaljeni diplomati najbolj ponosnih narodov, da v mednarodnem občenju veljá le en jezik (francoski).

Narodu jezik njegov vzeti v okrožji duševnega njegovega delovanja, je toliko, kakor narodu vzeti narodni organ mišljenja njegovega. „Pa saj se postave predstavljajo v vse jezike“ — poreče kdo. Al na to moramo odgovoriti, da prestava in izvornik ni vse eno; ako hoče postava živa biti in oživeti, ne sme mehanično se vezati na besede tujega jezika.

Nemcev je le četrti del v Avstriji in na Oger-skem, tedaj ne veljajo primere, ki jih delajo enostranski nemškutarji z družimi državami, češ, tudi drugod le en jezik veljá v postavodajstvu. Da je ta ugovor piškav oreh, dokazuje dr. Fischhof s tem, da navaja razmere narodov v družih državah. Na Pruskem — pravi — vlada nemški jezik, al v Prusiji (Prajzovskem) je med 18½ milijoni duš 16 milijonov Nemcev, le 2½ milijona je Nenemcev; — Rusija šteje okoli 77 milijonov duš, a 53½ milijona je Rusov, zato je vladni jezik ruski; — na Francoskem je okoli 38 milijonov prebivalcev, al 32½ milijona je Francozov, zato je francoski jezik vladni; — na Angleškem z 29 milijoni duš je 22 milijonov Angležev, tedaj je lahko glavni jezik angleški. — V Avstriji pa so vse druge številke: cela Avstrija ima le 8½ milijona Nemcev in 26½ milijonov Nenemcev.

Ali v tacih razmerah more Avstrija ponemčiti vse nenemške narode? ali jih sme? Polovičarska bila je dozdej avstrijska politika; ona je nekoliko narodnih

pravic dovoljevala narodom, pa hipoma jih potem ustavila na viših mestih! To ni pametno, a tudi ni pravično. Narod, kteremu se nekaj ponuja, hoče imeti vse, in s tem, da se mu nekaj dovoljuje, kaže se, da ima pravico do vsega.

Po vsem tem pride dr. Fischhof iz jezičnega ozira do sklepa, da pravi: absolutna zapoved prave avstrijske politike je ta, da se v avtonomiji (samoupravi) postavodajstva in upravníštva gré tako daleč, kakor je le mogoče.

Kje pa je ta meja, da ni preveč ne premalo? — se utegne vprašati.

Švajca in severna Amerika ste nam na vsako stran izgled: kako daleč sme centralizacija segati in kako daleč avtonomija. V nobeni teh držav centralizacija ne moti avtonomije, in avtonomija ne moti centralizacije. Več kot 80 let ima severna Amerika tako ustavo kakor jo ima dandanes, in nič ni kalilo notranjega mirú noter do leta 1860., al tudi ta boj, ki se je vnel leta 1860., ni izviral iz ustavnih napak, ampak iz socijalnih krivic — sužtva. Švajcarska ustava obstoji že 21 let, in vendar med središčno vlado in 36 kantoni ni bilo nobenega razpóra.

Pri nas pa se od nasprotne strani v eno mer kriči: „s 17 deželnimi zbori ni mogoče vladati!“

Kratkovidni politikarji čenčajo, da deželni zbori so bolezen Avstrije. Neumna bedarija! Deželni zbori niso bolezen Avstrije; deželni zbori so le bolnišnice, v kterih tožijo in se jočejo narodi, ktere hudo tare centralizacija. Nikar ne prekucnite ustavne piramide — kliče Fischhof onim, ki hočejo deželne zборе vničiti — nikar ne skušajte državni piramidi narediti ože podnožje in širji vrh; to bi prekucnilo celo piramido!

V dalji svoji razpravi pride Fischhof do tega, da našteva poskušnje, ki jih je Avstrija prestala od l. 1848., ko se je prvokrat začela ustava. Celó 5 jih je je bilo: prva od 25. aprila 1848. leta, druga od 4. marca 1849. — obé ste zamrli, predno ste še živeli — tretja bila je diploma od 20. oktobra 1860. leta, četrta od 20. februarja 1861. leta, in peta od decembra 1867. leta. Četrto so že pokopali čez 4 leta, peta kaže že zdaj vsa znamenja slabosti. Vse te ustave narodom avstrijskim niso dale ne enega dneva notranjega mirú in zadovoljnosti. Državniki avstrijski so gledali pri snovanji ustav le na druge velike države, pa nikoli niso gledali na to, ali so te države tudi podobne narodnim razmeram avstrijskim. Na napačne take podlage so zidali svoja ustavna poslopja, zato ni čuda, da niso stanovitna.

Potem pretresa Fischhof ministerstvo Bachovo, ki je vso Avstrijo vklenil v voz centralizma absolutističnega. Za njim je isto skušal Schmerling po poti centralizma parlamentarnega. Glavna skrb njegova je bila, kako bi jo zvil, da Nemci v državnem zboru dobijo večino, in izvil jo je v svojem volilnem redu res tako prekanjeno, da Nemci, kterih je v Cislajtániji le ena tretjina, dobili so večino v državnem zboru. Zato je februarski patent nemoraličen v svoji podlagi, hinavsk v svojem bistvu — al prav zato se Nemci kakor smola držé te podlage, in zmirom le kriče: „na ustavni poti, na ustavni poti“, to je, na pregrešni podlagi februarske ustave; — zato so se pa tudi kakor peklenščeka vstrašili izrednega Belkredijevega državnega zbora.

Da je Schmerlingov volilni red res hudodelstvo, dokazuje Fischhof po številkah. Na Moravskem so tri četrtine Slovanov, Nemcev le ena četrtna, in vendar je v sedanji moravski zbor voljenih 66 poslancev nemške stranke in le 34 slovanske. — V Dalmaciji je 87 odstotkov Slovanov in Lahov le 13

odstotkov, in vendar imajo Lahi veliko večino v dalmatinskem zboru, kajti zviti Schmerling je dobro vedel, da Lah je zaklet nasprotnik Slovanu. — Na Pemske je tudi taka in na Štajarskem in Koroškem so Slovenci poškodovani za mnogo glasov. (Še kupčijskim in obrtnijskim zbornicam in pa landtafelskim posestnikom je po Schmerlingu došla volilna pravica — gotovo zaradi tega, ker se je zanašal na nemškutarski duh, ki rad vlada v teh zbornicah in po grajščinah). —

Da bi se pa v federalistični ustavi tudi manjšinam ne godila škoda v deželnih zborih, nasvetuje Fischhof dvojno pot. Ena je ta, da v deželah, kjer biva po več narodov skupaj, naj se ustanovijo po dve narodni zbornici, da na priliko, na Pemske in Štajarskem je nemška in slovenska deželna zbornica. To ni nič nenavadnega, in če je na Dunaji zbornica gospôska in zbornica poslancev, zakaj bi v deželnih zborih ne bile dvoje? Druga, kakor Fischhof trdi, bolja pot pa bila bi ta, da poslanci v deželnih zborih, kjer sta dva naroda v deželi, se posvetujejo skupaj, glasujejo pa po narodnih skupinah, in da le take postave obveljajo za sklenjene, za ktere je večina v vsaki skupini glasovala. Ako obvelja to načelo, potem se vé, da bi se moralo še le odločiti: ali to načelo velja pri glasovanju v vseh zadevah, ali le pri narodnih; — važni razlogi govore le za tako glasovanje o narodnih zadevah.

Ker je mogoče, da bi se tu ali tam žalila národna ravnopravnost in bi nastali razpori, treba — po Fischhofovih mislih — na Dunaji izbrane sodnije, v ktero bi vsak narod izmed sebe po postavno predpisanim načinu poslal enako število izbranih razsojevalcev in njihovih namestnikov.

Po vsem tem pobija dr. Fischhof ugovore, ki se sèm ter tje čujejo zoper federativno prenarodbo Avstrije.

Nasprotniki federalizma trdijo, da Avstrija razpade, ako posamezne dežele postanejo bolj samostojne. Kako neki bode razpadla — pravi Fischhof — ako najvažnejše pravice so tudi v federativni vladi pridržane središnji oblasti davkove in vojaške zadeve, pravico vojsko napovedati, mir skleniti, mednarodne pogodbe izvrševati, uradnike imenovati, sodnike staviti, pravica pomilostenja in pravica absolutnega ugovora. Razloček med zdaj in vprihodnje bil bi le ta, da vladar več pravic postavodajstva izroči deželnim zborom kakor dozdej, ko jih ima državni zbor. Ker 17/17 zmiraj ostane celota in cesar avstrijski nič ne zgubi od tega, kar je prepustil kralju pemskega (ki je tudi on) ali pokneženemu grofu tirolskemu (ki je tudi on), tedaj bi cesarjeve pravice ne trpele ne najmanjše škode.

In saj je zelo tako že bilo v prvi polovici preteklega stoletja, ko je na Dunaji bilo 6 dvornih kancelij: ogerska in erdeljska, pemska (za Pemske, Moravsko in Šlezijo), dolnje-avstrijska (za Avstrijo pod in nad Anizo), notranje-avstrijska (za Štajarsko, Koroško in Kranjsko), gornje-avstrijska in za Tirole in italijanski svet. In vsaka dežela je imela svojo posebno ustavo. — Po tem se je mnogo predrugačilo in vlada cesarja Jožefa II. je vpepljala silo nemškega jezika*) (Sprachenzwang).

Poslednje vprašanje dr. Fischhofovo pa je bilo to: kako bi se dalo doseči porazumljenje in sprava med narodi avstrijskimi? On misli tako-le: Skličejo naj se najveljavniši možje obojne stranke (nemške in

slovanske) v posvèt, to je, v svobodni zbor, da se ravgovorijo, kako in kaj. Ako se na tej poti ne doseže porazumljenje, ni ustava nikakoršne škode trpela; če pa so se porazumeli, potem se more začeti parlamentarna akcija; državni zbor naredi postavo za narodnosti, predrugači ustavo v smislu tega porazumljenja in premeni volilni red. Ko je državni zbor to dovršil, skličejo se deželni zbori, da v mejah predrugačene državne ustave predrugačijo deželne ustave.

Tako dr. Fischhof.

Njegovi nasveti so prevdarka vredni, kajti le federalizem more Avstrijo rešiti velikih njenih zadreg!

Národne stvari.

O pregovorih in prilikah

sosebno slovenskih.

Spisal profesor Viljem Urbas.

(Dalje in konec. *)

Tudi o starosti kake prilike pričajo nektere govornice. K priliki

Vsak vé, kje ga čevljev žuli

se to-le pripoveduje: Ko je slavni Rimljan Pavel Emilij že več let v lepi zlogi živel s svojo pridno ženo, dá se nenadoma ločiti od nje. Prijatelji mu očitajo, da odmetuje lepo, pa tudi pobožno ženo, ki mu je tako vrle sinove porodila. On pa jim pomolí enega svojih čevljev ter pravi: „Glejte, ali ni ta čevljev prav lepo narejen, in še čisto nov? Toda nobeden izmed vas ne vé in ne čuti, kje da me žuli in kako hudo.“

S tem se je morda dostojno dokazalo, v kako bližnji dotiki da so pregovori in prilike s pripovedkami vseh vrst; pa tudi pesniki nam marsikako prislovico pojasnujejo. Že stari rimski pesnik Lukrecij pregovora:

Vsak berač svojo mavho hvali — in

Vsakemu se svoje najlepše zdi

tako-le opisuje:

Mu je li ljubica črna — pravi, da je zagorelka;

Umazana, polna nesnage — meni, da noče se lišpat'.

Majhna, pritlikasta — je igrač'ca iz čist'ga sladkorja;

A rogovilasta ranta — je veličastne postave.

Ako jeclja — le čeblja mu in sramožljiva je — hamlja.

Čenča, ki zmiraj čenča — je lampica, ki nikdar ne vgasne;

Ptičica drobna pa mu je — ona, ki komaj še kašlja.

Veliko pregovorov in prilik nahajamo v narodnih pesmih, veliko v umetnih poezijah novejših pisateljev. Kar na priliko Schiller meni, ko poje:

Veselo videl ga skleniti

Še nisem, kogar bogatiti

Nebó nikdar nehalo ni,

Slomšek izrekuje z zlato resnico:

Dež za solncem mora biti,

Za veseljem žalost priti.

Če Göthe o pregovoru:

Tudi tuga je od Bogá

poje: *Kdor kruha s solzo jedel ni,*

Kdor nikdar ni prejokal noči

Sedé na tužni postelji,

Ta ne pozná jih, božjih moči,

tolaži nas Svetličič:

Toraj, srce, trpi malo

Svojo žalost, saj iz nje

Bo veselje kal pognalo,

Kakor brstje v cvetje gré.

Priliki: *Smrt kosí od kraja,*

*) In če se zdaj slovenski zastopniki upirajo taki jezikovi sili, se drznejo Dežman in njegovi družniki zahtevanje narodne ravnopravnosti pitati z besedo „Sprachenzwang“!!

*) Prihodnje leto nadaljujemo ta članek.